

ПЕДАГОГІКА

УДК 378.1:355.23

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.54.5-8>

М. Медвідь, д-р екон. наук, проф.

e-mail: medvidmm@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4506-8020,

М. Гавришук, нач. групи ліценз. та акредит. навч. відділу

e-mail: havryshchukmykhailo@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-0751-3397

Київський інститут Національної гвардії України, Київ, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Війна змінила середовище службово-бойової діяльності офіцерів Національної гвардії України (НГУ). Сьогодні військові частини НГУ реалізують нетипові для мирного часу функції, зокрема: участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, участь у виконанні завдань територіальної оборони. Новими умовами такого середовища стали: збільшення середнього віку підлеглого особового складу, який часто перевищує вік випускника вищого військового навчального закладу (ВВНЗ); виникла необхідність приймати швидкі рішення в умовах невизначеності; підвищилась відповідальність за підлеглий особовий склад, їхнє життя та здоров'я тощо. Проведено дослідження з метою перевірки гіпотези існування залежності впливу нових умов середовища службово-бойової діяльності на задоволеність випускників ВВНЗ Національної гвардії України, сформованими ними загальними компетентностями. Об'єктом дослідження є результати службово-бойової діяльності підрозділів НГУ, які залежать від сформованих компетентностей їхніх керівників. Для перевірки гіпотези використано такі методи дослідження, як: опитування, аналіз та синтез. Опитування випускників ВВНЗ НГУ проведено дистанційно з використанням опитувальників, сформованих у Google Forms, у квітні-травні 2023 р. За результатами опитування встановлено, що сформованими навичками Soft Skills задоволені менше третини випускників, що суттєво вирізняється від подібних опитувань на етапі їхньої атестації у ВВНЗ. Проаналізовані результати опитування підтвердили висунуте припущення, а його синтезом стали сформовані пропозиції щодо подальших досліджень, присвячених формуванню загальних компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: загальні компетентності, Soft Skills, майбутні офіцери, службово-бойова діяльність, Національна гвардія України, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Вторгнення в Україну в 2022 р. російської федерації (що є частиною російсько-української війни, розв'язаною російською федерацією в 2014 р.) суттєво впливає на зміни в організації освітнього процесу вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) [1]. Сьогодні військові частини Національної гвардії України (НГУ) реалізують нетипові для мирного часу функції, зокрема: участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, участь у виконанні завдань територіальної оборони [2]. Новими умовами такого середовища стали: збільшення середнього віку підлеглого особового складу, який часто перевищує вік випускника ВВНЗ; виникла необхідність приймати швидкі рішення в умовах невизначеності; підвищилась відповідальність за підлеглий особовий склад, їхнє життя та здоров'я тощо. Зазначені зміни звертають увагу організаторів освітнього процесу на перегляд досягнення програмних результатів навчання майбутніх офіцерів, які пов'язані з формуванням таких компетентностей, як: здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність працювати в команді; здатність до адаптації та дій в новій ситуації; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність діяти соціально відповідально та свідомо тощо. Такі компетентності належать до загальних. Вищезазначене є практичною проблемою, яка полягає в необхідності створення умов формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ в процесі професійної підготовки, які забезпечують рівень їхньої сформованості, достатній для виконання завдань за призначенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не належать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобу-

вача вищої освіти в різних галузях знань та для його особистого розвитку [3]. Серед них є ті компетентності, рівень сформованості яких у офіцерів на сьогодні не відповідає достатньому рівню.

На нашу думку, для забезпечення достатнього рівня сформованості загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ, які б забезпечували здійснення необхідних комунікацій з підлеглим особовим складом, вік якого набагато вищий за вік командира підрозділу, а також забезпечували необхідні результати навчання такого особового складу, доцільно в освітній компонент "Військова педагогіка та психологія (у т. ч. лідерство)", обов'язковий для всіх освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ВВНЗ, необхідно ввести змістовний модуль "Андрагогіка", у якому розглянути питання використання знання здобувачів з отриманого досвіду практичної діяльності, більшим ніж того, хтось проводить заняття.

Такі учені, як О. Аніщенко [4], І. Заюков, О. Кобилянський, А. Марченко [5] вважають, що андрагогіка розвивається як результат демографічних змін. Повністю погоджуємося з цим, оскільки процеси мобілізації також цьому є свідченням. Провівши ретроспективний аналіз походження терміна та особливості сучасного змістового наповнення, Л. Лук'янова доходить висновку, що "андрагогічне знання, насичене інформацією про дорослість, яка визначає зміст освітніх потреб, дає можливість сформувати науково-методичний супровід більш високого рівня узагальнення, ніж у дидактиці вищої школи, педагогіці професійного навчання й підвищення кваліфікації" [6]. Учений В. Онопрієнко виділяє виховну функцію андрагогіки [7]. Серед праць з андрагогічних проблем доцільно виділити "Енциклопедію освіти і культури дорослих" за реакцією К. Войцеховського [8], де викладено підходи до

систематизації андрагогічного знання. На основі здійсненого міждисциплінарного вивчення польський учений виокремлює військову андрагогіку. Такі учені, як І. Цідило, С. Дудар [9], Ю. Присяжнюк [10] пропонують застосування елементів андрагогіки в процесі підготовки викладача закладу вищої освіти, із чим ми погоджуємося і пропонуємо застосування елементів андрагогіки в підготовці майбутніх офіцерів військових формувань. Проте запровадження окремої навчальної дисципліни "Андрагогіка", як це пропонує О. Беспарточна [11], такої необхідності немає, особливо у ВВНЗ. Також слід погодитися з С. Табінською [12] та запроваджувати концепти психолого-педагогічної підтримки професійної підготовки мобілізованих на засадах андрагогіки, і не лише у фізичній підготовці.

Для забезпечення сформованості достатнього рівня загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ, які б забезпечували приймання швидких рішень в умовах невизначеності, доцільно переглянути методи проведення занять при реалізації освітніх компонентів у ВВНЗ, зокрема масово запроваджувати кейс-метод. Педагогічні дослідження щодо застосування методу кейсів у процесі підготовки військових кадрів проводили такі вчені, як: О. Приліпко [13], О. Заболотна, В. Березюк [14], проте в них не враховані особливості підготовки майбутніх офіцерів НГУ.

Отже, загальні дослідження, які б комплексно розкривали шляхи вирішення практичної проблеми, наразі відсутні.

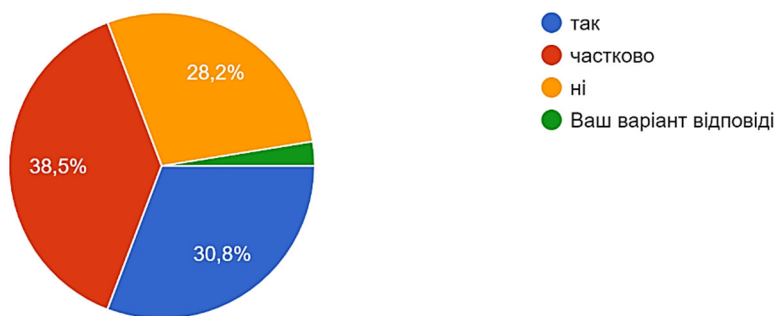


Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання щодо сформованих навичок Soft Skills

За результатами аналізу коментарів респондентів робимо висновок, що випускники найменш задоволені рівнем сформованості такої соціальної навички, як критичне мислення. На думку авторів, соціальну навичку критичне мислення необхідно розвивати самостійно в процесі індивідуальної підготовки. На інтернет-ресурсах є безліч безоплатних курсів, зокрема на освітній платформі Prometheus – "Критичне мислення в українському контексті" [15]. Науково-педагогічним працівникам ВВНЗ необхідно використовувати подібні ресурси в освітніх компонентах, які відповідають за формування загальних компетентностей. Серед соціальних навичок на другому місці щодо незадоволення рівнем сформованості випускники вказують саме лідерські якості.

Відповідно до нормативно-правових актів Міністерства оборони України [16] визначено, що ступінь вищої освіти бакалавра і тактичний рівень військової освіти здобуваються на основі повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти курсантами за освітніми програмами (ОП) відповідних спеціальностей; буде реалізовуватися з одночасним опануванням ОП професійної військової освіти базового (L-1A) та фахового (L-1B) курсів тактичного рівнів.

Мета статті – обґрунтувати необхідність здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення мети дослідження було висунуто гіпотезу існування залежності впливу нових умов середовища службово-бойової діяльності на задоволеність випускників ВВНЗ НГУ, сформованими ними загальними компетентностями. Об'єктом дослідження є результати службово-бойової діяльності підрозділів НГУ, які залежать від сформованих компетентностей їхніх керівників. Для перевірки гіпотези використовувалися такі методи дослідження, як: опитування, аналіз та синтез. Опитування випускників ВВНЗ НГУ проведено дистанційно з використанням опитувальників, сформованих у Google Forms, у квітні-травні 2023 р. За результатами опитування встановлено, що сформованими навичками Soft Skills задоволені менше третини випускників, що суттєво відрізняється від подібних опитувань на етапі їхньої атестації у ВВНЗ (рис. 1). На зображеній на рис. 1 діаграмі показано розподіл відповідей респондентів на запитання: "Чи задоволені ви сформованими навичками Soft Skills (соціальними навичками: комунікативні навички, критичне мислення, лідерські якості, емоційний інтелект і позитивне мислення, уміння працювати в команді, самоорганізація); чи дали вони можливість впевнено займатися професійною діяльністю?".

Серед дисциплін базового курсу тактичного рівня L-1A обов'язковою дисципліною є "Військова педагогіка та психологія (у т. ч. лідерство)". У серпні 2022 р. освітні програми Київського інституту НГУ "Правове забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів Національної гвардії України" спеціальності 081 "Право" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та "Забезпечення державної безпеки підрозділами Національної гвардії України" спеціальності 251 "Державна безпека" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти були перепрацьовані з урахуванням нормативно-правових актів Міністерства оборони України [16].

Для формування та розвитку таких соціальних навичок, як лідерські якості та вміння працювати у команді, на думку випускників, необхідно освітні компоненти, які їх формують, наповнювати заняттями із застосуванням кейс-методу.

Як зазначено вище, в освітній компонент "Військова педагогіка та психологія (у т. ч. лідерство)" необхідно ввести змістовний модуль "Андрагогіка", у якому розглянути питання використання знання здобувачів з отриманим досвідом практичної діяльності, більшим, ніж того, хто проводить заняття.

Приймати швидкі рішення – ще одна навичка, для формування та розвитку якої необхідно переглянути умови в середовищі ВВНЗ. Серед таких умов, на думку випускників, вказано таку: процес навчання здобувача має постійно бути наповнений комунікаціями з офіцерами, які є носіями досвіду практичної діяльності: "навіть прості бесіди, у яких старші офіцери ділились власним досвідом, допомогли в деяких ситуаціях знаходити рішення проблем". Цьому напряму присвячене наше окреме дослідження [17].

Висновки. Проаналізовані результати опитування підтвердили висунуте припущення про існування залежності впливу нових умов середовища службово-бойової діяльності на задоволеність випускників ВВНЗ НГУ, сформованими ними загальними компетентностями, а його синтезом стали проаналізовані пропозиції щодо подальших досліджень, присвячених формуванню загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ в процесі професійної підготовки, а саме:

- 1) уточнити критерії, показники та рівні сформованості загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ;
- 2) виявити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ;
- 3) змодельовати процес професійної підготовки, що передбачає формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ з урахуванням виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов;
- 4) експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ.

Список використаних джерел

1. Врахування тенденцій воєнної політики України в організації освітнього процесу вищого військового навчального закладу / М. М. Медвідь, М. О. Кітторов, Ю. І. Медвідь та ін. // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки, 2022. Вип. 4. С. 29–37.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 17.05.2023).
3. Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584. URL: <http://surl.li/ulgg> (дата звернення: 17.05.2023).
4. Аніщенко О. Гуманістичний потенціал андрагогіки у вимірі педагогіки міграції // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2012. Вип. 4. С. 7–16.
5. Заюков І. В., Кобиланський О. В., Марченко А. В. Розвиток андрагогіки в умовах демографічних змін в Україні // Вісн. Вінницьк. політехнічн. ін-ту, 2014. № 3. С. 119–125.
6. Лук'янова Л. Б. Андрагогіка: ретроспективний аналіз походження терміну та особливості сучасного змістового наповнення // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 2014. Вип. 2. С. 107–116.
7. Онопрієнко В. Практично-просвітницька і виховна функції андрагогіки // Рідна школа, 2012. № 12. С. 28–32.
8. Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych / Pod. red. Kazimierza Wojciechowskiego przy współpracy Czesława Mariarza i Jadwigi Nowak. Wrocław. Warszawa. Kraków. Gdansk Łódz. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich. Wydawnictwo, 1986. 456 s.
9. Цідило І., Дудар С. Застосування елементів андрагогіки в процесі підготовки викладача вищого навчального закладу // Наукові записки Тернопіль. нац. пед. ун-ту імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка, 2009. № 3. С. 273–277.
10. Присяжнюк Ю. С. Розвиток професійної компетентності вчителя-гуманітарія на засадах андрагогіки // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2013. Вип. 32. С. 387–392.
11. Беспарточна О. І. Вивчення андрагогіки як навчальної дисципліни: теоретико-методологічний аспект // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2014. Вип. 37. С. 88–92.
12. Табінська С. Авторські концепції психолого-педагогічної підтримки навчальної діяльності здобувачів вищої освіти з фізичної культури і спорту в умовах заочної форми навчання на засадах андрагогіки // Спорт. вісн. Придніпров'я, 2017. № 3. С. 192–196.
13. Приліпко О. Ф. Особливості застосування методу кейсів на заняттях з професійно-орієнтованих дисциплін в ході підготовки майбутніх офіцерів, Системи обробки інформації, 2017. Вип. 3. С. 139–142.
14. Заболотна О., Березюк В. Метод кейсів в підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності в пунктах пропуску через державний кордон // 36. наук. пр. Нац. академії Держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки, 2020. № 3. С. 79–91.
15. Критичне мислення в українському контексті: курс освітньої платформи Prometheus. URL: <http://surl.li/cphlt> (дата звернення: 17.05.2023).
16. Про організацію підготовки офіцерського, сержантського складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти : Наказ Міністерства оборони України від 05.07.2022 р. № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175322-22#Text> (дата звернення: 17.05.2023).
17. Залежність розвитку системи внутрішньої забезпечення якості від впровадження досвіду практичної діяльності в освітній процес закладу вищої освіти / М.М. Медвідь, М. О. Кітторов, Ю.І. Медвідь та ін. // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія: Педагогічні науки, 2023. Вип. 1. С. 13–19.

References

1. Medvid, M.M., Kitorov, M.O., Medvid, Yu.I., Kurbatov, A.A., Pashynskyi, A.V., Kryvoruchko, V.O. (2022). Taking into account the trends in Ukraine's military policy in organizing the educational process of a higher military educational institution. *Bulletin of Cherkasy University. Series "Pedagogical Sciences"*. Issue 4. 29-37. [In Ukrainian].
2. On the National Guard of Ukraine: Law of Ukraine dated March 13, 2014, No. 876-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
3. On amendments to the methodological recommendations for the development of higher education standards: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated April 30, 2020, No. 584. <http://surl.li/ulgg>.
4. Anishchenko, O. (2012). Humanistic potential of andragogy in the dimension of migration pedagogy. *Adult Education: Theory, Experience, Perspectives*. Issue 4. 7-16. [In Ukrainian].
5. Zayukov, I.V., Kobilianskyi, O.V., Marchenko, A.V. (2014). Development of andragogy under conditions of demographic changes in Ukraine. *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*. No. 3. 119-125. [In Ukrainian].
6. Lukyanova, L.B. (2014). Andragogy: retrospective analysis of the origin of the term and features of its modern content. *Adult Education: Theory, Experience, Perspectives*. Issue 2. 107-116. [In Ukrainian].
7. Onoprienko, V. (2012). Practical-enlightening and educational functions of andragogy. *Native School*. No. 12. 28-32. [In Ukrainian].
8. Encyclopaedia of Adult Education and Culture. (1986). Edited by Kazimierz Wojciechowski in collaboration with Czesław Mariarz and Jadwiga Nowak. Wrocław. Warsaw. Kraków. Gdansk Łódź. Ossolineum Publishing House. 456 p. [In Polish].
9. Tsidilo, I., Dudar, S. (2009). Application of andragogy elements in the process of training a higher education teacher. *Scientific Notes of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Pedagogy*. No. 3. 273-277. [In Ukrainian].
10. Prysiakhniuk, Yu.S. (2013). Development of professional competence of a humanities teacher based on andragogy principles. *Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and Secondary Schools*. Issue 32. 387-392. [In Ukrainian].
11. Bespartochna, O.I. (2014). Study of andragogy as an educational discipline: theoretical and methodological aspect. *Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and Secondary Schools*. Issue 37. 88-92. [In Ukrainian].
12. Tabinska, S. (2017). Author's concepts of psychological and pedagogical support for educational activities of higher education students in the field of physical education and sports in distance learning based on andragogy. *Sports Herald of the Dnieper Region*. No. 3. 192-196. [In Ukrainian].
13. Prilipko, O.F. (2017). Features of using the case method in classes on professionally oriented disciplines in the training of future officers. *Information Processing Systems*. Issue 3. 139-142. [In Ukrainian].
14. Zabolotna, O., Berezuk, V. (2020). Case method in the training of future border officers for professional activities at checkpoints on the state border. *Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*. No. 3. 79-91. [In Ukrainian].
15. Critical Thinking in the Ukrainian Context: Prometheus Educational Platform Course. <http://surl.li/cphlt>.
16. On the organization of training of officers, sergeants in higher military educational institutions, institutions of advanced military education of the Ministry of Defense of Ukraine, and military training units of higher education institutions: Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated July 5, 2022, No. 175. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175322-22#Text>.
17. Medvid, M.M., Kitorov, M.O., Medvid, Yu.I., Polyakov, V.Yu., Havryshchuk, M.M., Vyshnevskaya, Ya.A. (2023). Dependence of the development of the internal quality assurance system on the implementation of practical experience in the educational process of an institution of higher education. *Bulletin of Cherkasy University. Series "Pedagogical Sciences"*. Issue 1. 13-19. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 31.05.23

M. Medvid, Dr. Sci. (Econ.), Prof.

e-mail: medvidmm@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-4506-8020,

M. Havryshchuk, Head of the Licensing and Accreditation Group of the Educational Department

e-mail: havryshchukmykhailo@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-0751-3397

Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Kyiv, Ukraine

**JUSTIFICATION FOR THE NEED TO CONDUCT RESEARCH
ON THE FORMATION OF GENERAL COMPETENCIES OF FUTURE OFFICERS
IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE**

The war has changed the environment of the service and combat activities of the officers in the National Guard of Ukraine. Today, military units perform functions of the National Guard of Ukraine that are atypical for peacetime, including participation in the implementation of the legal regime of martial law and involvement in territorial defense tasks. The new conditions of this environment include: an increase in the average age of subordinate personnel, which often exceeds the age of graduates from higher military educational institutions; the necessity to make quick decisions in conditions of uncertainty; increased responsibility for the lives and health of subordinate personnel, and more. This study was conducted to test the hypothesis of the impact of new conditions in the service and combat environment on the satisfaction of graduates from higher military educational institutions of the National Guard of Ukraine with the general competencies they have acquired. The object of the research is the results of the service and combat activities of units in the National Guard of Ukraine, which depend on the competencies of their leaders. The following research methods were used to test the hypothesis: survey, analysis, and synthesis. The survey of graduates from higher military educational institutions of the National Guard of Ukraine was conducted remotely using questionnaires created in Google Forms in April-May 2023. According to the survey results, it was found that less than one-third of the graduates are satisfied with their acquired Soft Skills, which significantly differs from similar surveys conducted during their assessment in the higher military educational institution. The analyzed survey results confirmed the hypothesis, and its synthesis resulted in the formulation of proposals for further research dedicated to determining the pedagogical conditions for the formation of general competencies of future officers in the National Guard of Ukraine in the process of professional training.

Keywords: general competencies, Soft Skills, future officers, service and combat activities, National Guard of Ukraine, professional training.